

Afsnit III - **A**ktioner **A**sbest **A**bort

En kamp på liv og død

Ti års kamp sikrede forbud mod asbest. Alligevel dør danske arbejdere af det den dag i dag.

Foto: Udlånt af Allan Dam

- Vi har igen vist, at et stærkt sammenhold kan forandre tingene – at selv ministre kan blive tvunget til at skrotte livsfarlige produkter, sagde mødeleder Allan Dam ved demonstrationen den 6. juni 1988 foran Arbejdsretten, som behandlede en sag mod arbejdere, der havde nægtet at arbejde med asbest.

Af Allan Dam

Asbestens historie er fortielsens historie. Op gennem hele dette århundrede har asbestens farlighed været kendt. Så sent som i 1988 fik vi det endelige forbud mod asbestcementprodukter i Danmark.

Samtidig er det en af historiens uhyggelige eksempler på miljøskandaler, som rækker langt ind i fremtiden. I Danmark såvel som på verdensplan.

I England anslår arbejdsmiljøfolk, at 130.000 mennesker vil dø af asbest de næste 25 år. I Frankrig anslår man, at 10.000 mennesker årligt vil dø fra 2020 til 2040.

Alle lidelser til trods kan vi i Danmark glæde os over, at anmeldelser af asbestbetingede

lidelser, kræft og lungelidelser, fra 1988 og til i dag, er faldet med 45%. I samme periode er faldet i anmeldte asbestosetilfælde på 52%.

Vi har som fagforening (Snedker-Tømrernes Fagforening i København; i dag Træ-Industri-Byg, København) i kampen mod asbest været med en del af vejen, og arbejder i øjeblikket på en international kampagne mod asbest, bl.a. sammen med det franske CGT.

Førstehånds-erfaring

Personligt har jeg som bygningshåndværker arbejdet både med og mod dette livsfarlige materiale. For mig og mange kolleger kom hele spørgsmålet om sundhedsskadelige stoffer

først rigtigt i fokus med Byggefagenes Samvirkes aktion mod byggepladsen Lynetten, hvor vi i månedsvis hver morgen blokerede for epoxyarbejdernes adgang .

Ved et kikk i kalenderen kan jeg se, at det er over 20 år siden, og parallelt med epoxy-sagen var der for alvor ved at komme fokus på asbesten, og vi taler for første gang i fagforeningen om en boykot af asbesten.

Det starter med en byggeplads i nordvestkvarteret, hvor Arbejdstilsynets konsulent udsteder påbud omkring noget asbestarbejde. Dansk Arbejdsgiverforening klager over påbudene, hvilket får direktøren for Arbejdstilsynet til at trække dem tilbage.

Vi klager til arbejdsministeren, og efter et møde med ham og Direktoratet får vi oplyst, at Arbejdstilsynet endnu ikke har lovmedholdelighed til at opretholde de udstedte påbud.

Der skulle gå henved 10 år før vi fik det endelige forbud, men jeg husker som en glædelig ting fra den gang, at min egen fagforening og senere Snedker- og Tømrerforbundet melder sig ind i AAA, der både udarbejdede en generel pjece om asbest, og én specielt til Byggefagenes Samvirke

Sidste slag

Startskuddet til den sidste og afgørende kamp for at få asbesten forbudt (her i landet), blev taget i november 1985 af Byggefagenes Samvirke i Aalborg, Odense og København. I Snedker- og Tømrerforbundet på det sjællandske område vedtog vi, at vi ikke ville godkende nogen form for dispensation, og at al asbest fremover vil blive boykottet. I januar 1986 vedtog Byggefagenes Samvirke at stoppe arbejdet på alle arbejdspladser, hvor der blev arbejdet med asbest.

Et stort oplag af oplysningsmateriale blev udsendt, og der blev sendt byggepatruljer ud for at kontrollere, at der ikke blev arbejdet med asbest.

Når vendepunktet indtræder i netop 1985, hænger det ikke mindst sammen med at Danmarks Radio i foråret bringer en engelsk film – "Alice", der på rystende vis dokumenterer hvor farligt det er at blive udsat for asbest, selv i små mængder i kortere tid. Den dødelige kræftform mesotheliom, som skildres i filmen, sætter sindene i bevægelse.

Det afgørende slag kommer ikke fra byggefagene, men fra pædagoger og andet godtfolk, som nu vil have fjernet al asbest fra indeklimaet. Denne situation resulterer i ganske omfattende sikkerhedsforanstaltninger ved fjernelse af asbest og bevirker bl.a., at der i september 1986 vedtages et effektivt forbud mod asbestanvendelse. Det bliver samtidig vedtaget at asbestcementproduktionen helt skal stoppe pr. 1.1.88.

Mod Landbrugsministeriet

Alligevel måtte vi ud i en landsomfattende dyst i vinteren 1987-88. I Foulum, øst for Viborg, var Landbrugsministeriet ved at bygge en ny forsøgsgård, hvor taget skulle oplægges med asbestholdige eternitplader.

Tømrerne sagde nej og havde denne gang opbakning fra hele Snedker- og Tømrerforbundet i det ganske land. På trods af massive demonstrationer ville Landbrugsministeriet ikke ændre planer, og sagen blev indbragt for Arbejdsretten.

Hvor der tidligere ville være tale om organisationsansvar, fik vi i denne sag medhold, og hverken forbund eller arbejderne fik nogen bod. Arbejdet på Foulum blev fuldført med asbestfri eternit.

Vi var en del, der i de dage, var ikke så lidt stolte i Snedker- og Tømrerforbundet. Og i AAA, som havde støttet os hele vejen.

Der var al mulig grund til at ønske Snedker- og Tømrerforbundet tillykke med deres sejr over asbestministrene. Det gav arbejdsmiljøkampen et vældigt løft. Og Arbejdsretdommen inspirerede til en fornyet og større indsats. Mineraluldssagen fulgte naturligt i kølvandet af asbesten.

To linjer i fagbevægelsen

Igen viste historien, at faglig aktivitet på arbejdspladserne, tværfagligt sammenhold og vedvarende oplysning og dokumentation er det, der forandrer tingene og skaber resultater. Aktiviteterne vidnede også om, hvilke ressourcer og hvilken enorm styrke vi råder over, når et forbund stiller sig i spidsen, som Snedker- og Tømrerforbundet gjorde.

Og i selv samme stund glemte vi ikke de mange forbund med LO i spidsen, som tidligere og omkring andre sager med løftede pegefingre og arrogante miner vrissede til aktive arbejdere: Det må I ikke – det kan vi ikke!

Kampen mod asbesten har varet i mange år og har krævet mange ofre. Jo flere vi er omkring den fremtidige arbejdsmiljøindsats, desto færre skader og menneskelige tragedier. ☺

Allan Dam er faglig sekretær i Træ-Industri-Byg, afd. 27, København.

Endnu en hysterisk kampagne

Da AAA satte fokus på risikoen for fosterskader i arbejdsmiljøet, kaldte mange det hysteri. Senere tog de gerne æren for indsatsen. For Eva Thoft blev kampagnen en ilddåb og et lærestykke.

Af Eva Thoft

Fosterskadekampagnen blev min ilddåb i AAA. I starten af 1982 mødte jeg op i Typografernes Fagforening for at høre om fosterskader og arbejdsmiljø. På det tidspunkt havde jeg læst på RUC i halvandet år.

På mødet blev man opfordret til at melde sig til kampagnen som oplægsholder. Jeg meldte mig, drevet af lysten til at gøre noget ud over at studere, men også nervøs for, hvad jeg nu rodede mig ud i. Det blev et skridt ind i et udfordrende miljø af akademikere og fagligt aktive fra arbejdspladser og fagforeninger. Det blev også et skridt frem mod at turde træde frem og sige noget til mange andre mennesker.

Vi satte dagsordenen

Da jeg kom ind i Fosterskadegruppen, var kampagnen stort set sat på skinner.

Det var AAA's søsterorganisation på Fyn, der havde fået ideen til at lave en landsdækkende kampagne, og de havde blandt andet produceret en lysbilledserie. Den blev man som oplægsholder forsynet med foruden en række overheadtransparenter. Derudover var der produceret pjece, kampagneavis, klistermærker, postkort og plakater.

Alt var klar til, at AAA kunne sende oplægsholdere ud i det ganske land. Der blev lavet fosterskadegrupper i Silkeborg, Esbjerg, Svendborg, Ålborg og Vejle - ud over dem, der allerede var i AAA København og Fyn samt i Samarbejdet Arbejdere og Akademikere i Århus.

Vi kom vidt omkring, og det lykkedes at få sat problemet på dagsordenen. Utallige fagforeninger, klubber og arbejdspladser hørte kampagnens budskaber. Og vores budskaber gik igen. Dengang var der flere, der mente, at fokusering på arbejdsmiljø og fosterskader nærmede sig hysteri - det gør man ikke i dag.

Men AAA fik sjældent æren. Feks. havde Arbejdsmiljøfondets tidsskrift "Pas På" ikke tidligere skrevet om problemet. De skrev en

artikel-serie, efter kampagnen var stoppet, men kampagnen blev ikke nævnt.

Fosterskadekampagnen i tal

Startskuddet lød d. 13. marts 1982 og kampagnen blev lukket ned igen i efteråret samme år

Fosterskadekampagnen bestod af ca. 100 aktivister

50 fagforeninger støttede økonomisk

Der blev holdt ca. 300 møder

Der blev omdelt 100.000 kampagneaviser

Mændene også i farezonen

Kampagnens mål var at gøre folk opmærksomme på sammenhængen mellem arbejdsmiljø og fosterskader samt at formidle en række krav til arbejdsmiljø og lovgivning.

På mange arbejdspladser havde man oplevet, at kolleger aborterede eller fik misdannede eller dødfødte børn. Det skete for ofte til, at det kunne være tilfældigt, men for sjældent til, at man kunne bevise noget.

Kampagnens budskaber var på mange måder radikale. Et væsentligt budskab var nemlig, at det ikke kun var i kvindernes arbejdsmiljø, man skulle finde årsager. Man skulle også se på mændenes arbejdsmiljø, hvilket vist kom bag på en del mænd.

I pjecen stod der:

"Vi mener, at arbejdsmiljøet kan skade ved påvirkning af både kvinden og manden. Skaderne kan ske inden parret overhovedet overvejer at få børn, og det kan ske under graviditeten. Resultatet kan blive nedsat frugtbarhed, et unormalt graviditetsforløb eller en medfødt lidelse hos barnet."

Kampagnen slog på, at det er et fælles problem for kvinder og mænd. Kampagnens slogan var

Vi skal have et arbejdsmiljø
hvor alle -
såvel mænd som kvinder
unge som gamle
kan færdes
uden risiko for deres helbred

Et af de politiske budskaber var derfor, at særregler for frugtbare kvinder, gravide og ammende skulle bekæmpes, f.eks. lavere grænseværdier for gravide. Særregler var kortsigtede, ubrugelige løsninger. De skabte falsk tryghed, fordi skaderne kan ske før befrugtningen.

Dertil kom, at fosterskadende stoffer også er skadelige for alle andre, da mange f.eks. er kræftfremkaldende. Endelig kunne særregler forringe kvinders muligheder for at få arbejde.

Lærerige oplevelser

Med lysbilledserie, overheadtransparenter og disse budskaber drog jeg så ud og høstede erfaringer med at holde oplæg. Nogle gange var det smertefuldt.

F.eks. var det første oplæg en frygtelig oplevelse. Jeg mente, det var kedeligt, hvis jeg havde et manuskript, jeg læste op af. Jeg havde også læst pjecen igennem mange gange, så jeg kendte stoffet. Derfor syntes jeg, at jeg var godt udrustet, når jeg havde overheadtransparenterne.

Men da jeg rejste mig op over for 50 mennesker, begyndte al min viden at sive ud af hovedet, og den var helt væk, inden jeg nåede overheadprojektøren. Jeg var stort set ikke i stand til at gøre mere end at læse de ord, der stod på overheadtransparenterne. Heldigvis var der en mere garvet oplægsholder med mig, som kunne samle op på det bagefter. Og jeg lærte min lektie - jeg skal have mit oplæg på papir.

Men der var flere lektier, der skulle læres. Jeg var fuldstændig overbevist om det fornuftige og nødvendige i kampagnen og dens budskaber, og jeg var sikker på, at det måtte alle andre da også mene. Derfor blev jeg helt paf, når det ikke var sådan.

F.eks. da en apoteker rejste sig efter vores oplæg for cirka 50 apoteker-assistenten og stillede mistroiske spørgsmål og mistænkeliggjorde vores kampagne. Jeg kunne simpelthen ikke forstå, at alle ikke syntes, det var vigtigt at skabe en større opmærksomhed på problemet.

Men det lærte jeg også - at der blandt ens tilhørere kan være kritikere, og det er det godt at være forberedt på.

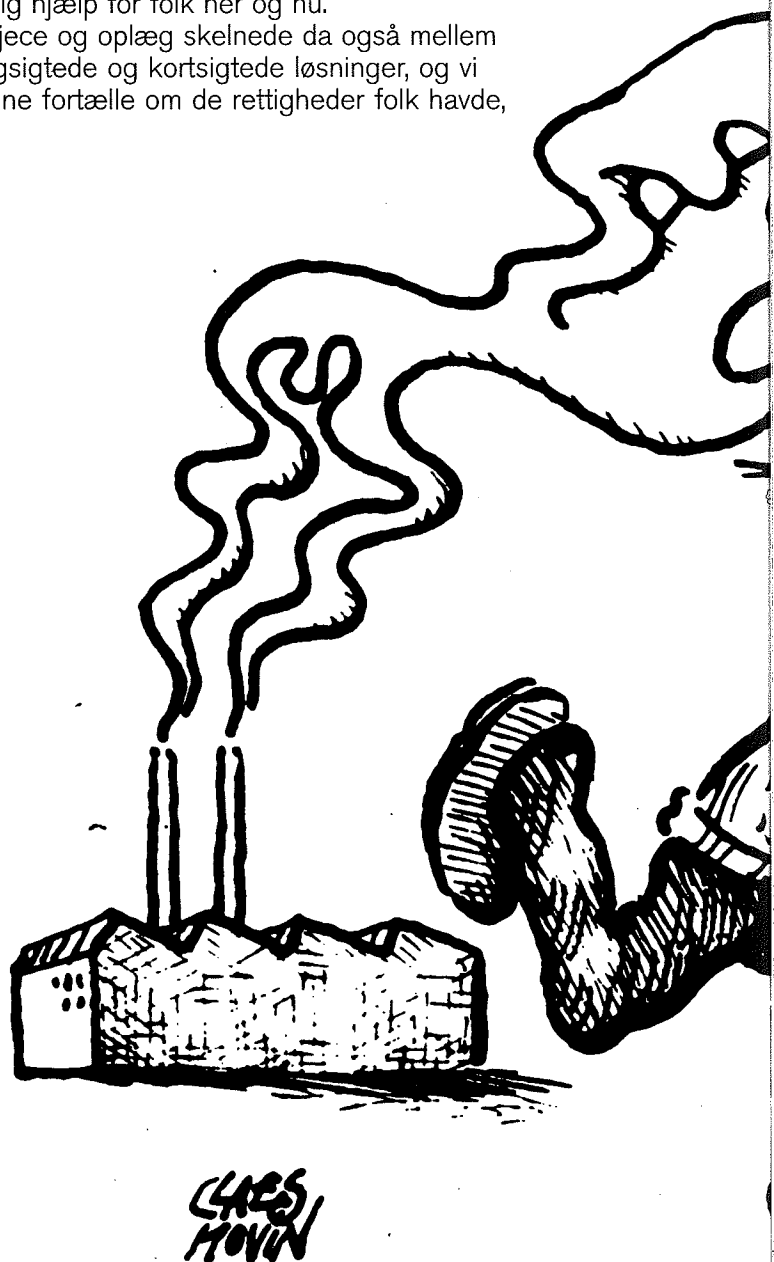
Skaber utryghed

Den sidste lektie var, at budskaber bliver modtaget meget forskelligt, alt efter hvilken situation modtagerne er i. Vores budskaber kunne jo skabe utryghed.

Oplægget indeholdt en række eksempler på faktorer i arbejdsmiljøet, der kunne være fosterskadende. Vi kunne derfor møde tilhørere, som rent faktisk arbejdede i sådanne miljøer, og som måske endda var gravide eller ønskede at blive det. Så fik budskaberne en personlig betydning.

Og det blev skævt at fokusere på de langsigtede krav og fremhæve, at særregler skulle bekæmpes. For i de tilfælde var særregler en mulig hjælp for folk her og nu.

Pjece og oplæg skelnede da også mellem langsigtede og kortsigtede løsninger, og vi kunne fortælle om de rettigheder folk havde,

hvis de arbejdede i et fosterskadende arbejdsmiljø. Men det lærte mig noget om de etiske overvejelser, man må gøre sig, når man formidler.

Under samme hat

Efter Fosterskadekampagnen gik det slag i slag. Jeg kom ind i introgruppen, der skulle tage imod nye medlemmer. De mere garvede mente, at jeg som forholdsvist nyt medlem vidste, hvad nye medlemmer havde behov for at vide.

Senere gik jeg ind i bladgruppen, og et år efter, at jeg var gået ind i Fosterskadekampagnen, blev jeg valgt ind i bestyrelsen. For AAA er et sted, hvor man får lov, når man viser vilje og gejst.

Som akademiker kunne jeg møde folk fra arbejdspladserne, som fortalte om deres virkelighed, og her kunne vi i fællesskab diskutere krav og handlinger, der kunne forbedre arbejdsmiljøet.

Jeg har altid holdt af AAA som et unikt sted. Også fordi, at her kunne folk fra forskellige retninger på venstrefløj - f.eks. venstresocialister, kommunister, socialdemokrater og dem uden specielt partipolitisk tilhørsforhold - arbejde sammen. Sådan var det ikke mange steder i 80'erne. Der sloges man, så blodet sprang.

Jeg har siden tænkt over, om det lykkes at forene kræfterne, fordi AAA har et rimeligt konkret mål, nemlig at arbejde for et bedre arbejdsmiljø. Og fordi man arbejder praktisk f.eks. ved at fremskaffe og formidle viden, og ved at lave aktioner, der skal skabe opmærksomhed og påvirke fagforbund, lovgivere og myndigheder. Fosterskadekampagnen var i hvert fald et godt eksempel på det.

Eva Thoft er arbejdsmiljøkonsulent, ansat i CASA (Center for Alternativ Samfundsanalyse).

